

ENGELS KARL KAUTSKYLLE

Stuttgartiin

Lontoossa 23. helmikuuta 1891

Hyvä Kautsky!

Toissa päivänä lähettämäni kiireellisen onnitteluni olet luultavasti jo saanut. Ja palatkaamme nyt taas siihen samaan asiaan, Marxin kirjeeseen*.

Pelko, että se antaa aseet viholliselle, on osoittautunut aiheettomaksi. Ilkeämielisiä vihjailuja voidaan tietysti tehdä minkä johdosta hyvänsä, mutta ylipäänsä tämä armoton itsekritiikki on vaikuttanut vihollisiin aivan tyrmistävästi ja herättänyt ihailua: mikä sisäinen voima täytyykään olla puolueella, joka saattaa näin menetellä! Se näkyy selvästi sinun lähettämistäsi (suuri kiitos!) ja muilta paikkakunnilta saamistani vastustajien lehdistä. Suoraan sanoen minäkin ajattelin samoin silloin kun valmistelin asiakirjan julkaisemista. Tiesin että ensi alussa se olisi yhdelle ja toiselle sangen epämieluisa kolaus. Mutta sitä ei voitu välttää, ja arvelin, että asiakirjan sisältö painaa vaakalaudalla paljon enemmän. Tiesin että puolue oli kyllin luja kestääkseen sen, ja olin varma että nykyisinkin *se kestää* sen peittelemättömän kielen, jolla se sanottiin julki 15 vuotta sitten; että voidaan oikeudenmukaisesti pää pystyssä viitata tuohon voimainkoetukseen ja sanoa: missä on toinen sellainen puolue, joka rohkenisi tehdä jotakin samankaltaista? Sen sanominen jätettiin muuten Saksin ja Wienin »Arbeiter-Zeitungille» ja »Züricher Postille»³⁵⁷.

Kun otat »Neue Zeitin»³⁵⁸ 21. numerossa itsellesi vastuun julkaisemisesta, niin tekosi ansaitsee kiitosta, mutta älä unohda, että ensi sysäyksen annoin kuitenkin minä

* Ks. tätä osaa, s. 529—551. *Toim.*

enkä sitä paitsi oikeastaan jättänyt Sinulle valinnan varaa Siksi otankin itselleni päävastuun. Mitä yksityiskohtiin tulee, niin niistä voidaan aina olla eri mieltä. Olen pyyhkinyt yli ja muuttanut kaiken, mitä sinä ja Dietz vastustitte, ja jos Dietz olisi osoittanut useampiakin kohtia, niin silloinkin olisin ollut mahdollisimman taipuvainen, minkä olen aina teille käytännössä osoittanut. Mitä taas pääasiaan tulee, niin *velvollisuutenani* oli julkaista tämä asiakirja heti kun ohjelma oli otettu keskusteltavaksi. Sitä paitsi Liebknechtin Hallessa pitämän esitelmän³⁵⁹ jälkeen, jossa hän osaksi on ujostelematta käyttänyt kuin omiaan otteita Marxin »Arvostelusta» ja osaksi polemisoinut sitä vastaan asiakirjaa nimeämättä, Marx olisi ehdottomasti esittänyt tuon muunnelman vastapainoksi oman originaalinsa, ja olin velvollinen tekemään sen hänen asemestaan. Valitettavasti minulla ei vielä silloin ollut itse asiakirjaa; löysin sen vasta paljon myöhemmin pitkällisten etsiskelyjen jälkeen.

Sanot Bebelin kirjoittaneen sinulle, että Marxin arvio Lassallesta on herättänyt vanhoissa lassallelaisissa ärtymistä. Varsin mahdollista. Hehän eivät tunne asian todellista laitaa ja ei olisi pahitteeksi valistaa heitä tässä kysymyksessä. Ei ole minun syytäni jollei tuo väki tiedä Lassallen koko suuruuden perustuvan siihen, että Marx salli Lassallen vuosikausia koreilla hänen tieteellisten tutkimustensa tuloksilla kuin omillaan ja vieläpä väärillä niitä olemattoman taloustieteellisen koulutuksensa puutteessa. Mutta minä olen Marxin testamentin täytäntöönpanija kirjallisuuden alalla ja siksi minulla on tiettyjä velvollisuuksia.

Jo 26 vuotta Lassalle on kuulunut historiaan. Jos kohta historiallinen arvostelu ei kohdistunut häneen poikkeuslain aikana, niin nyt on vihdoinkin koittamassa aika, jolloin sen pitää päästä oikeuksiinsa ja tehdä selväksi Lassallen todellinen asema verrattuna Marxiin. Eihän puolueen uskonkappaleeksi voi tulla taru, joka hämää Lassallen todellisen hahmon ja ylistää häntä maasta taivaaseen. Niin suuriksi kuin Lassallen liikkeelle tekemät palvelukset arvostettaneenkin, hänen historiallinen merkityksensä liikkeessä jää kaksinaiseksi. Sosialisti-Lassallen kantapäillä seuraa demagogi-Lassalle. Agitaat-

tori- ja organisaattori-Lassallesta kuultaa kaikkialla Hatzfeldtin jutun³⁶⁰ asianajaja: sama kyynisyys keinojen valinnassa, sama taipumus ympäröidä itsensä epäilyttävillä ja lahjottavilla henkilöillä, joita voidaan käyttää pelkkänä välikappaleena ja heittää sitten pois. Käytännössä hän oli vuoteen 1862 erityisesti preussilainen vulgaari demokraatti, jolla oli voimakkaita bonapartelaisia taipumuksia (silmäilin vastikään läpi hänen Marxille kirjoittamansa kirjeet), ja muutti sitten yhtäkkiä aivan henkilökohtaisista syistä rintamaa ja aloitti agitaationsa. Eikä kulunut kahtakaan vuotta, kun hän jo pyrki saamaan työläiset kuningasvallan puolelle porvaristoa vastaan ja ryhtyi vehkeilemään luonteeltaan häntä muistuttavan Bismarckin kanssa, minkä seurauksena olisi väistämättä ollut liikkeen tosiasiallinen pettäminen, ellei häntä onnekseen olisi ajoissa ammuttu. Hänen agitatorisissa teoksissaan se oikea, minkä hän lainasi Marxilta, on siinä määrin punoutunut hänen, Lassallen, omiin ja tavallisesti vääriin mieltelmiin, että on miltei mahdollonta erottaa niitä toisistaan. Se osa työläisistä, joka on loukkaantunut Marxin kritiikin vuoksi, tuntee Lassallen vain hänen kaksivuotisen agitaatiotyönsä perusteella ja katselee sitäkin ruusunpunaisten silmälasien läpi. Mutta historiallinen kritiikki ei voi iäksi jähmettyä tekemään kunniaa moisille ennakkoluuloille. Velvollisuuteni oli kerta kaikkiaan paljastaa lopultakin Marxin ja Lassallen oikea suhde. Nyt se on tehty. Siihen voin toistaiseksi tyytyäkin. Sitä paitsi minulla on nyt muuta tekemistä. Julkaistuna Marxin armoton arvostelma Lassallesta jo sinänsä tekee tarpeellisen vaikutuksen ja valaa rohkeutta muihin. Mutta jos olosuhteet pakottaisivat minut esiintymään, niin minulle ei jäisi valinnan varaa: minun pitäisi tehdä ainiaaksi loppu Lassallen tarusta.

Se että ryhmässä on vaadittu asettamaan »Neue Zeit» sensuurin alaiseksi, on todella mainiota. Onko tuo poikkeuslain aikaisen ryhmädiktatuurin kummittelua (diktatuurin, joka oli silloin välttämätön ja jota toteutettiin erinomaisesti) vai entisen ankarasti koulitun von Schweitzerin järjestön muistelmia? On todella loistava ajatus, että Saksan sosialistinen tiede joutuisi Bismarckin sosialistilaista vapauduttuaan uuden, sosiaalidemokraat-

tisten puoluevirikailijain itsensä kyhäämän ja täytäntöönpaneman sosialistilain alaiseksi. Itse luonto on muuten pitänyt huolen siitä, etteivät puut kasva taivaaseen saakka*.

»Vorwärtsin»³⁶¹ kirjoitus ei liikuta minua paljoakaan. Odotan, kunnes Liebknecht kertoo koko jutun omalla tavallaan, ja sitten ehkä vastaan kumpaankin mahdollisimman ystävällisessä sävyssä. »Vorwärtsin» kirjoituksessa on vain oikaistava eräitä väriä väitteitä (esimerkiksi, että me muka emme halunneet yhdistymistä, että tapahtumat muka osoittivat Marxin olleen väärässä jne.) ja vahvistettava se, mikä on itsestään selvää. Tähän vastaukseen aion omasta puolestani lopettaakin tämän väittelyn, mikäli uudet hyökkäykset tai väärät väitteet eivät pakota minua jatkamaan.

Kerro Dietzille, että muokkailen »Alkuperää»**. Juuri tänään sain kirjeen Fischeriltä, joka niin ikään pyytää minulta kolmea uutta esipuhetta³⁶²!

Sinun *F. E.*

*Valitut teokset kolmessa osassa.
3. osa, s. 32—34*

* Alkutekstissä on saksalainen sananparsa *Es ist dafür gesorgt, dass die Bäume nicht in den Himmel wachsen.* *Toim.*

** Kysymys on Engelsin teoksen *Perheen, yksityisomaisuuden ja valtion alkuperä* neljännessä saksankielisestä painoksesta. *Toim.*